

УДК 7.036:726.3(477.8)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-6-16>

Максим МАЛИЛЬО

аспірант, викладач кафедри живопису і композиції, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Вознесінський узвіз, 20, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0002-7761-4620

Бібліографічний опис статті: Малильо, М. (2024). Символіка та орнаментика в сакральному різьбленні Закарпаття 19 століття. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 116–123, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-6-16>

СИМВОЛІКА ТА ОРНАМЕНТИКА В САКРАЛЬНОМУ РІЗЬБЛЕННІ ЗАКАРПАТТЯ 19 СТОЛІТТЯ

Мета роботи – Стаття присвячена дослідженню символіки та орнаментальних мотивів у сакральному різьбленні Закарпаття XIX століття. У статті розглянуто теоретико-методологічні засади аналізу сакральної символіки та орнаментики, їх культурне значення та естетичну цінність. Окрема увага приділяється регіональним особливостям різьблення, технікам виконання, а також історико-культурному контексту розвитку сакрального мистецтва. Матеріал дослідження ґрунтується на аналізі стилістичних і технічних прийомів, характерних для різних регіонів Закарпаття, а також на зіставленні традиційного та інноваційного підходів у художній практиці.

Методологія та методи. У роботі було використано такі методи дослідження:

Теоретичні методи: аналіз історичних джерел і культурологічних праць для визначення символічного значення орнаментів; синтез отриманих даних для створення цілісного уявлення про техніки та стилі сакрального різьблення; побудова гіпотез щодо еволюції символіки в сакральному мистецтві.

Завдання дослідження. Дослідити символіку у сакральному мистецтві Закарпаття, її зміст та значення.

Охарактеризувати орнаментальні мотиви у сакральному різьбленні XIX століття.

Висновки. У статті висвітлено культурне, естетичне та історичне значення сакрального різьблення Закарпаття XIX століття, підкреслюючи унікальність регіональної орнаментики та символіки. Аналіз методів, технік і стилістичних прийомів дозволяє глибше зрозуміти зв'язок між традиціями сакрального мистецтва та історико-культурними процесами регіону. Результати дослідження підтверджують важливість збереження цієї культурної спадщини для сучасності, а також можливості її адаптації та переосмислення в контексті новітніх художніх практик.

Ключові слова: сакральне мистецтво, різьблення, орнаментика, символіка, Закарпаття, XIX століття, культурна спадщина, техніки різьблення.

Maksym MALYLYO

Postgraduate Student, Lecturer at the Department of Painting and Composition, National Academy of Fine Arts and Architecture, Voznesynskiy Uzviz 20, Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0002-7761-4620

To cite this article: Malylo, M. (2024). Symbolika ta ornamentiika v sakralnomu rizblenni Zakarpattia 19 stolittia [Symbols and ornaments in the sacred carving of Transcarpathia of the 19th century]. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 116–123, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-6-16>

SYMBOLS AND ORNAMENTS IN THE SACRED CARVING OF TRANSCARPATHIA OF THE 19TH CENTURY

The article is devoted to the study of symbolism and ornamental motifs in the sacral carving of Transcarpathia of the 19th century. The article considers the theoretical and methodological principles of the analysis of sacral symbolism and ornamentation, their cultural significance and aesthetic value. Special attention is paid to regional features of carving, techniques of execution, as well as the historical and cultural context of the development of sacred art. The research material is based on the analysis of stylistic and technical techniques characteristic of different regions of Transcarpathia, as well as on the comparison of traditional and innovative approaches in artistic practice.

Methodology and methods. The following research methods were used in the work:

Theoretical methods: analysis of historical sources and culturological works to determine the symbolic meaning of ornaments; synthesis of the obtained data to create a holistic idea of the techniques and styles of sacred carving; construction of hypotheses regarding the evolution of symbolism in sacred art.

Research objectives. To study symbolism in the sacred art of Transcarpathia, its content and meaning. To characterize ornamental motifs in 19th-century sacred carving.

Conclusion. The article highlights the cultural, aesthetic, and historical significance of sacred carving in 19th-century Zakarpattia, emphasizing the uniqueness of its regional ornamentation and symbolism. The analysis of methods, techniques, and stylistic approaches provides a deeper understanding of the connection between sacred art traditions and the historical and cultural processes of the region. The findings confirm the importance of preserving this cultural heritage for contemporary society and exploring opportunities for its adaptation and reinterpretation within modern artistic practices.

Key words: sacred art, carving, ornamentation, symbolism, Transcarpathia, 19th century, cultural heritage, carving techniques.

Актуальність теми дослідження. Важливість теми дослідження полягає в тому, що сакральне мистецтво Закарпаття XIX століття є важливою частиною культурної спадщини України. Символіка та орнаментика різьблення відображають глибокі духовні, космологічні та етнокультурні переконання, які сформувалися в результаті історичних, соціальних і регіональних характеристик. Вивчення цих елементів дає можливість краще зрозуміти культурні традиції Закарпаття, а також зрозуміти, як мистецтво сприяє збереженню духовних цінностей і формуванню національної ідентичності. Дослідження, спрямоване на збереження та популяризацію культурної спадщини регіону, актуальне через відсутність систематизованого аналізу орнаментальних мотивів і технік різьблення в історико-культурному контексті.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає у системному вивченні символіки та орнаментальних мотивів, характерних для сакрального різьблення Закарпаття XIX століття, з метою розкриття їхнього релігійного, культурного та естетичного значення. Дослідження спрямоване на виявлення специфіки теологічних концептів, що втілюються у символіці сакрального мистецтва, а також на аналіз особливостей орнаментики, зокрема геометричних, рослинних і зооморфних мотивів, які відображають як народні традиції, так і регіональні стилістичні відмінності. У межах дослідження передбачено вивчення технік виконання різьблення, таких як рельєфне й ажурне різьблення, золочення та поліхромія, а також їхньої ролі у створенні естетичного та духовного контексту творів. Особливу увагу приділено історико-культурним факторам, що впливали на розвиток сакрального мистецтва регіону, та інтеграції

традиційних і інноваційних підходів у художній практиці закарпатських майстрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз щодо сакрального різьблення Закарпаття, вказує на важливість цієї теми в контексті вітчизняної мистецтвознавчої науки, однак, залишається ще багато незаповнених прогалів. Церковне різьбярство Закарпаття, особливо в XIX столітті, залишалось мало дослідженим, що частково пояснюється відсутністю комплексних робіт, присвячених саме цій темі. Основний внесок у наукове осмислення сакрального різьблення в регіоні зробив М. Приймич. Його робота «Декоративне різьблення у сакральному мистецтві Закарпаття XVIII–XIX ст.» є одним із основних джерел для розуміння еволюції орнаментики та символіки в сакральному мистецтві цього періоду. Приймич провів систематизацію художніх традицій та технік різьблення, відзначаючи особливості декоративних мотивів, які часто мали глибокий релігійний або міфологічний підтекст.

Виклад основного матеріалу. Символіка в сакральному мистецтві Закарпаття XIX століття є глибоко вкоріненою в культурний і релігійний контекст регіону, відображаючи складні ідеї та уявлення через багатошарові художні форми. Однією з найвиразніших форм цього мистецтва є різьблення по дереву, яке стало невід'ємною частиною релігійного життя. Воно не лише слугувало засобом прикрашання сакральних об'єктів, але й виконувало важливу функцію у передачі духовних і космологічних ідей, що були близькими як до християнської теології, так і до народних вірувань. У цьому мистецтві символіка виступає як мова, здатна виразити складні духовні концепти через геометричні, рослинні та зооморфні орнаменти, які часто поєднувалися у складні композиції,

наповнені багатозначним змістом (Липовецька, 2017, с. 18).

Сакральне різьблення XIX століття в Закарпатті базувалося на використанні місцевих матеріалів, таких як липа, бук і дуб, що забезпечували довговічність і естетичну привабливість виробів. Вибір дерева мав не лише практичний характер, але й певний символічний зміст, оскільки кожен матеріал асоціювався з конкретними духовними чи природними властивостями. У процесі обробки деревини майстри використовували традиційні інструменти, такі як стамески, що дозволяли досягати високої деталізації. Кожен елемент різьблення створювався з особливою увагою до символічного навантаження: навіть найменші деталі несли в собі ідеї про гармонію, порядок та зв'язок земного з небесним.

Геометричні орнаменти займали центральне місце у сакральному різьбленні і були носіями універсальних ідей про гармонію світу. Коло символізувало вічність і божественну досконалість, квадрат уособлював стабільність і порядок, а ромби часто використовувалися як символи родючості. Крім того, складніші геометричні форми, такі як спіралі чи переплетення, вказували на безперервний рух і оновлення. Важливим було те, як ці орнаменти інтегрувалися в загальну композицію сакрального об'єкта: вони підкреслювали його структурну цілісність і духовну значущість. Геометричні форми також часто сприймалися як візуальні вираження теологічних концептів про порядок і гармонію Всесвіту, що набували сакрального значення через їх розташування і взаємодію.

Рослинні орнаменти в сакральному різьбленні XIX століття відображали ідею гармонії людини з природою, яка була важливою складовою народного світогляду. Мотиви, що включали зображення виноградної лози, квітів, листя дуба чи пшеничного колоса, несли глибокий символічний підтекст. Виноградна лоза часто асоціювалася з євхаристією та Христовою жертвою, дубове листя символізувало силу віри та духовну стійкість, квіткові мотиви натякали на духовне відродження, а пшениця була уособленням життя і хліба небесного. Рослинна орнаментика майстерно впліталася у загальну композицію, створюючи враження живої природи, що служить підґрунтям для духовного зростання людини. Така інтеграція рослинних

мотивів підкреслювала ідею божественного порядку, в якому природний і духовний світи існують у гармонії (Бакович, 2021, с. 22).

Зооморфні мотиви також мали своє місце в сакральному різьбленні XIX століття, хоча їхнє використання було менш поширеним порівняно з іншими формами орнаменту. Зображення птахів, риби, левів чи ягнят несло в собі алегоричне навантаження, пов'язане з християнськими концептами. Птахи символізували небесний світ і духовне піднесення, риби – віру й спасіння, леви виступали як захисники віри, а ягнята втілювали образ Христа як агнца Божого. Такі мотиви розташовувалися в ключових елементах композиції, акцентуючи увагу на їхньому сакральному значенні. Зооморфні зображення також могли бути стилізованими, що дозволяло майстрам інтегрувати їх у більш загальні орнаментальні структури без втрати їхньої символічної сутності.

Колірна палітра, яка використовувалася для оздоблення орнаментальних мотивів у сакральному різьбленні, підсилювала їхню символіку й естетичний вплив. У XIX столітті кольори часто мали чітке значення, закладене в релігійній традиції. Золото підкреслювало божественну славу й вічність, червоний символізував любов і жертву, синій асоціювався з небесним спокоєм, а білий був знаком чистоти й святості. Використання кольорів не було випадковим: палітра підбиралася так, щоб кожен елемент орнаменту гармонійно доповнював інший, створюючи цілісну композицію, яка резонувала з духовними почуттями вірян. Кольори підсилювали сприйняття складних духовних концептів, допомагаючи глядачеві зануритися в атмосферу сакрального. Технічні елементи створення орнаментальних мотивів у сакральному різьбленні вимагали від майстрів не лише високого рівня художньої майстерності, але й глибокого розуміння символіки та теологічного змісту. Різьблення виконувалося вручну за допомогою спеціальних інструментів, таких як різці, стамески та ножі, що дозволяли досягати вражаючої деталізації. Процес створення орнаменту включав кілька етапів: спочатку на дереві наносився ескіз, потім виконувалася основна різьба, і нарешті відбувалося шліфування й оздоблення. Майстри працювали з урахуванням як естетичних, так і функціональних вимог, оскільки орнаменти мали не лише при-

крашати сакральні об'єкти, але й відповідати їхньому символічному призначенню (Гнатюк, 2020, с. 5).

Інтеграція орнаментальних мотивів у архітектурну структуру сакральних об'єктів була ще одним важливим аспектом мистецтва різьблення XIX століття. Іконостаси, вівтарі, хрести та інші елементи храмового інтер'єру прикрашалися орнаментами, які гармонійно вписувалися у загальний архітектурний задум. Різьблення не тільки підкреслювало естетику об'єктів, але й підсилювало їхню духовну функцію, сприяючи створенню атмосфери молитовного зосередження. Архітектоніка сакральних споруд у поєднанні з багатством орнаментальних мотивів створювала цілісні ансамблі, що були яскравим прикладом синтезу мистецтва й релігії.

Орнаментальні мотиви у сакральному різьбленні XIX століття стали своєрідним кодом, який передавав глибокі духовні ідеї через багатозначну символіку. Їхнє значення нерідко залежало від контексту використання та локальних культурних особливостей. Регіональні варіації у стилістиці орнаментів відображали впливи сусідніх культур і народних традицій, що робило кожен твір унікальним. У цьому контексті сакральне різьблення виступає не лише як художнє явище, але й як культурний феномен, що слугує джерелом знань про світогляд і духовний досвід минулих поколінь.

Сакральне різьблення у мистецтві Закарпаття XIX століття є унікальним явищем, яке відображає складну взаємодію стилістичних напрямів, технічних прийомів і культурного контексту. Воно формувалося під впливом багатьох чинників, серед яких ключову роль відігравали регіональні традиції, релігійні уявлення та майстерність художників-різьбярів. Цей вид мистецтва вирізняється гармонійним поєднанням декоративної функції з теологічним змістом, що дозволяє сакральному різьбленню слугувати одночасно і естетичним, і духовним інструментом.

Стилі сакрального різьблення в Закарпатті XIX століття характеризуються поєднанням барокових, рокайльних та народних елементів. Бароко, яке набуло поширення в релігійному мистецтві Європи, мало вплив і на закарпатське різьблення. Його елементи проявлялися у використанні складних декоративних форм, пиш-

ності й динамізму композиції. Барокові мотиви включали багатозначні рослинні орнаменти, драпірування, картуші та зображення ангелів, що підкреслювали велич і божественну природу сакральних об'єктів. Рокайльні елементи, які з'явилися у пізньому бароко, вирізнялися витонченістю форм і асиметрією. Вони надавали творам особливої легкості й граціозності, підкреслюючи їхню декоративну цінність.

Водночас народна традиція, яка базувалася на спрощенні форм і домінуванні символічного змісту, додавала сакральному різьбленню специфічного колориту. У народному стилі переважали геометричні та стилізовані рослинні мотиви, які мали чітко визначене символічне значення. Наприклад, ромби, хвилясті лінії чи стилізовані квіти відображали народні уявлення про порядок і гармонію світу. Народна стилістика гармонійно поєднувалася з бароковими та рокайльними елементами, створюючи унікальний синтез, що вирізняв сакральне різьблення Закарпаття (Нікішенко, 2002, с. 9).

Техніки виконання сакрального різьблення в Закарпатті XIX століття демонструють високу майстерність і різноманітність прийомів. Основною технікою було ручне різьблення за допомогою інструментів, таких як стамески, різці та ножі. Ця техніка дозволяла створювати складні рельєфні композиції з високим рівнем деталізації. Різьблення могло бути рельєфним, ажурним або об'ємним, залежно від художнього задуму й функції об'єкта. Рельєфне різьблення використовувалося для прикрашання іконостасів, вівтарів і хрестів, тоді як ажурні елементи найчастіше застосовувалися в декоративних частинах храмового інтер'єру, таких як перегородки чи обрамлення.

Особливої уваги заслуговує техніка багатопланового рельєфу, яка була характерною для барокових творів. У цій техніці композиція поділялася на кілька рівнів, що створювало враження глибини та динаміки. Різьблення могло доповнюватися золоченням, поліхромним фарбуванням або лакуванням, що підсилювало естетичний ефект і надавало творам урочистості. Поліхромія, яка включала використання кількох кольорів, дозволяла майстрам підкреслювати окремі елементи композиції, спрямовуючи увагу глядача на найбільш значущі деталі.

Декоративно-конструктивна роль сакрального різьблення полягала не лише в його здат-

ності прикрашати об'єкти, але й у його інтеграції в архітектурний простір. Іконостаси, як центральний елемент храмового інтер'єру, були найскладнішими об'єктами для різьблення. Вони склалися з багатьох ярусів, прикрашених орнаментами, скульптурами й декоративними елементами, які гармонійно об'єднувалися в цілісну композицію. У кожному ярусі використовувалися певні стилістичні та символічні прийоми, що відображали різні аспекти релігійного світогляду. Наприклад, нижній ярус міг містити зображення земного життя, тоді як верхні яруси були присвячені небесному царству.

Сакральне різьблення виконувало також комунікативну функцію, сприяючи передачі релігійних ідей через візуальні образи. Зображення святих, ангелів або біблійних сцен, виконані у стилі бароко чи народного мистецтва, слугували засобом релігійного виховання й поглиблення духовного досвіду вірян. Використання символіки в різьбленні дозволяло передавати складні теологічні концепти через прості й зрозумілі образи, що робило сакральне мистецтво доступним для різних соціальних груп.

Висока майстерність різьбярів Закарпаття XIX століття стала результатом тривалої традиції передачі знань і навичок від покоління до покоління. Майстри працювали як індивідуально, так і в майстернях, де вироблялися найскладніші сакральні об'єкти. У їхній роботі поєднувалися ремісничі знання з глибоким розумінням релігійного й культурного контексту, що дозволяло їм створювати твори, які вражали своєю досконалістю. Різьбярі використовували традиційні прийоми, але водночас були відкритими до інновацій, інтегруючи нові стилі й техніки в свої роботи.

Сакральне різьблення Закарпаття XIX століття було не лише мистецьким явищем, але й культурним феноменом, що відображав світогляд і духовні потреби місцевого населення. Воно поєднувало естетичні й релігійні аспекти, створюючи твори, які були не лише об'єктами поклоніння, але й носіями глибокого символічного змісту. Через стилі й техніки різьблення майстри висловлювали складні ідеї про порядок, гармонію й взаємодію між земним і небесним, створюючи унікальні твори, які й донині залишаються об'єктами захоплення й вивчення.

Регіональні відмінності орнаментальних мотивів у сакральних творах Закарпаття XIX століття формувалися під впливом багатонаціонального і багатоконфесійного середовища регіону. Закарпаття, як географічний та культурний перехресток, було місцем злиття різних традицій, що відобразилося на особливостях орнаментальних мотивів у сакральному різьбленні. Ці мотиви демонструють складну взаємодію християнської символіки, народної культури, етнічних впливів і художніх стилів, які гармонійно поєдналися в унікальних творах (Приймич, 2014, с. 12).

Однією з характерних рис орнаментальних мотивів Закарпаття є їхня локальна специфіка, яка залежала від природного оточення та матеріалів, доступних у певних частинах регіону. У гірських районах переважали мотиви, пов'язані з природою: стилізовані зображення листя, квітів, дерев чи хвилястих ліній, які відображали місцеві уявлення про гармонію світу. Такі орнаменти часто поєднувалися з геометричними формами, створюючи складні композиції, що передавали ідеї циклічності та єдності всього сущого. У долинних районах, де вплив культурного обміну був більш відчутним, орнаментальні мотиви відзначалися великою кількістю запозичених елементів, що доповнювали традиційні геометричні й рослинні мотиви. Це могли бути стилізовані форми, що нагадували про впливи барокового чи рокайльного стилю.

У сакральних творах Закарпаття геометричні орнаменти займали центральне місце, однак їхній вигляд і семантика змінювалися залежно від регіону. У східній частині Закарпаття, де зберігалися сильні традиції народного мистецтва, переважали прості й чіткі геометричні форми: кола, ромби, хвилясті лінії. Ці елементи виконували функцію структурних основ для складніших орнаментів, які могли доповнюватися рослинними чи зооморфними деталями. У західній частині регіону, де вплив європейських художніх стилів був більш вираженим, орнаменти набували складнішого характеру. Вони відзначалися більшою декоративністю, асиметрією й наявністю орнаментальних мотивів, що були стилістично ближчими до бароко чи рококо.

Рослинні мотиви в сакральних творах Закарпаття також демонструють значну регіональну

варіативність. У південних районах, ближчих до рівнин, майстри надавали перевагу зображенню плодів, квітучих гілок чи виноградної лози. Ці мотиви асоціювалися з родючістю, життям і духовним відновленням, що відповідало місцевим традиціям і уявленням. У гірських районах, де природний ландшафт був суворішим, популярністю користувалися зображення листя дуба, стилізованих хвойних дерев чи гірських квітів, які символізували силу, стійкість і духовну чистоту. Такі мотиви часто впліталися в загальні композиції іконостасів, хрестів чи вітварів, підкреслюючи їхню сакральну природу.

Зооморфні мотиви, хоч і менш поширені, також були важливою частиною сакрального різьблення Закарпаття. У центральних районах регіону можна знайти зображення птахів, риб чи стилізованих тварин, які втілювали християнські символи. Птахи, що символізували духовний зв'язок із небесами, часто розміщувалися на вершинах хрестів чи у верхніх частинах іконостасів. У східних районах популярними були зображення оленів або левів, які уособлювали силу віри й духовний захист. Ці мотиви стилізувалися під народну традицію, створюючи унікальний регіональний стиль.

Особливу роль у формуванні регіональних відмінностей орнаментальних мотивів у сакральному різьбленні відігравали етнічні та релігійні особливості населення. Закарпаття було домом для багатьох етнічних груп, серед яких українці, угорці, словаки, румуни, німці. Кожна з цих груп привносила свої елементи в орнаментальні композиції, збагачуючи їхню семантику та естетику. Українські громади зберігали традиційні геометричні й рослинні мотиви, що часто були стилізовані в народному ключі. Угорці привносили до сакрального різьблення елементи, характерні для середньоевропейського бароко. Румунські впливи проявлялися у використанні багатошарових рослинних орнаментів, тоді як словаки та німці додавали до стилістики строгість форм і витончену симетрію.

У низинних районах Закарпаття церковне різьблення зазнало більшого впливу західноєвропейських традицій. Це проявляється у використанні рослинних мотивів, таких як виноградна лоза та акант, які символізують євхаристію та божественну мудрість (Вашак, Мартиросян, 2021, с. 13).

Технічне виконання орнаментальних мотивів також мало регіональні особливості. У південних районах, де доступ до різноманітних інструментів і матеріалів був простішим, різьблення відзначалося високим рівнем деталізації та використанням поліхромії. Майстри з цих районів активно застосовували золочення, фарбування та лакування, створюючи яскраві й урочисті твори. У гірських районах, де умови праці були суворішими, різьблення часто виконувалося у більш стриманій манері, з акцентом на природній текстурі деревини. Така різниця у технічному виконанні підкреслювала локальний характер творів і водночас збагачувала загальний художній образ сакрального мистецтва регіону (Сивак, 2011, с. 14).

Регіональні відмінності орнаментальних мотивів у сакральних творах Закарпаття також відображають ступінь взаємодії з сусідніми культурами. У прикордонних районах можна побачити стилістичні впливи сусідніх країн, які інтегрувалися у місцеві традиції. Ці впливи проявлялися у формі запозичених мотивів, технік різьблення чи підходів до композиції. Однак, попри ці зовнішні впливи, сакральне різьблення Закарпаття зберігало свою ідентичність, залишаючись важливим елементом регіональної культури.

Таким чином, орнаментальні мотиви у сакральному різьбленні Закарпаття XIX століття є багатограним явищем, що відображає складну взаємодію природного середовища, етнічних і культурних впливів, а також релігійного світогляду. Регіональні відмінності виявляються у виборі мотивів, стилістичних особливостях і технічному виконанні, створюючи унікальний художній феномен. Ця багатогранність є свідченням культурного багатства Закарпаття, яке формувалося на основі поєднання традицій і новаторства. Сакральне різьблення цього регіону стало не лише частиною релігійного життя, але й важливим елементом матеріальної і духовної спадщини, що й донині захоплює своєю естетикою і символікою.

Висновки. Дослідження символіки та орнаментики в сакральному різьбленні Закарпаття XIX століття демонструє багатогранність цього мистецького явища, яке поєднує релігійні, культурні та регіональні аспекти. Символіка сакрального мистецтва відображає теологічні концепти, уявлення про космологічний порядок

і духовні ідеї, що виражені через геометричні, рослинні й зооморфні мотиви. Вони несуть багатозначний зміст і виконують роль візуального посередника між земним і божественним. Орнаментальні мотиви, сформовані під впливом народних традицій і художніх стилів, втілюють ідеї гармонії, відродження та єдності світу, підкреслюючи сакральність творів.

Стили та техніки різьблення відображають складну взаємодію барокових, рокайльних і народних елементів, що доповнюються високим рівнем майстерності різьбярів. Унікальність сакрального різьблення підкреслюється

регіональними відмінностями, які формувалися під впливом природного середовища, етнічного складу й культурних контактів. Різноманітність технік, від рельєфного до ажурного різьблення, у поєднанні з декоративними прийомами, такими як золочення та поліхромія, створює багатий естетичний контекст творів.

Таким чином, сакральне різьблення Закарпаття XIX століття постає як унікальний культурний феномен, що зберігав традиції, інтегрував зовнішні впливи і водночас слугував потужним засобом духовного вираження, формуючи спадщину, яка залишається актуальною й донині.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декоративне різьблення у сакральному мистецтві Закарпаття. URL: https://revolution.allbest.ru/culture/00395583_0.html (дата звернення: 02.12.2024).
2. Декоративне різьблення Закарпаття XVIII–XIX ст. URL: <https://referatu.net.ua/newreferats/7569/185540> (дата звернення: 02.12.2024).
3. Історія сакрального мистецтва. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/147> (дата звернення: 02.12.2024).
4. Одрехівський Р. В. Історико-культурні особливості орнаментальних мотивів сакрального різьблення Галичини. Етнодизайн у контексті українського. Полтава. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15264> (дата звернення: 02.12.2024).
5. Українське сакральне образотворче мистецтво другої половини XVIII ст. URL: <https://www.religio.org.ua/index.php/religio/article/view/1204> (дата звернення: 02.12.2024).
6. Символіка окремих геометричних орнаментів. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/> (дата звернення: 02.12.2024).
7. Є.Ю.Липовецька.Геометричнаорнаментикаувізіях.URL:<http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/1234567>(дата звернення: 02.12.2024).
8. Євхаристійна іконографія в українському сакральному мистецтві XVII–XVIII ст. Львів. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2011-1/9.pdf> (дата звернення: 02.12.2024).
9. Роль мистецтва та значення символу у формуванні сакрального простору архітектури. URL: <http://archinform.knuba.edu.ua/article/view/225632> (дата звернення: 02.12.2024).
10. Вашак О. О., Мартиросян Л. І. Особливості українського регіонального писанкарства як засіб полікультурного виховання студентської молоді. 2021. URL:<https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cb360157-111b-49d4-b8e6-5e09cae991ac/content>

REFERENCES:

1. Dekoratyvne rizblennia u sakralnomu mystetstvi Zakarpattia [Decorative carving in the sacred art of Transcarpathia]. (2014). Retrieved December 2, 2024, from https://revolution.allbest.ru/culture/00395583_0.html.
2. Dekoratyvne rizblennia Zakarpattia XVIII–XIX st. [Decorative carving of Transcarpathia of the 18th–19th centuries]. (2001). Retrieved December 2, 2024, from <https://referatu.net.ua/newreferats/7569/185540>.
3. Istoriia sakralnogo mystetstva [History of sacred art]. (n.d.). Retrieved December 2, 2024, from <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/147>.
4. Odrekhivskiyi, R. V. (2019). Istoryko-kulturni osoblyvosti ornamentalnykh motyviv sakralnogo rizblennia Halychyny [Historical and cultural features of ornamental motifs of sacred carving of Galicia]. Etnodyzain u konteksti ukrain-skoho [Ethnodesign in the Ukrainian context]. Poltava. Retrieved December 2, 2024, from <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15264>.
5. Ukrainske sakralne obrazotvorche mystetstvo druhoi polovyny XVIII st. [Ukrainian sacred fine art of the second half of the 18th century]. (2021). Retrieved December 2, 2024, from <https://www.religio.org.ua/index.php/religio/article/view/1204>.
6. Symvolika okremykh heometrychnykh ornamentiv [Symbolism of individual geometric ornaments]. (2002). Retrieved December 2, 2024, from <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/>.

7. Lypovetska, E. Yu. (2017). Heometrychna ornamentyka u viziakh [Geometric ornamentation in visions]. Retrieved December 2, 2024, from <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/1234567>.
8. Evkharystiina ikonohrafiia v ukrainskomu sakralnomu mystetstvi XVII–XVIII st. [Eucharistic iconography in Ukrainian sacred art of the 17th–18th centuries]. (2011). Lviv. Retrieved December 2, 2024, from <https://nz.lviv.ua/archiv/2011-1/9.pdf>.
9. Rol mystetstva ta znachennia symvolu u formuvanni sakralnoho prostoru arkhitektury [The role of art and the meaning of the symbol in the formation of the sacred space of architecture]. (2020). Retrieved December 2, 2024, from <http://archinform.knuba.edu.ua/article/view/225632>.
10. Vashak, O. O., & Martirosyan, L. I. (2021). Osoblyvosti ukrainskoho rehionalnoho pysankarstva yak zasib polikulturalnoho vykhovannia studentskoi molodi [Peculiarities of Ukrainian regional Easter egg painting as a means of multicultural education of student youth]. Retrieved December 2, 2024, from <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cb360157-111b-49d4-b8e6-5e09cae991ac/content>.